

In memoriam

Alojz Krivograd (1934–2007)

Konec meseca maja 2007, ko se je pomlad prevešala v poletje, je sklenil svojo življenjsko pot dolgoletni direktor Koroškega muzeja Ravne na Koroškem, zgodovinar, profesor, raziskovalec, častni član Zgodovinskega društva za Koroško in častni občan Občine Ravne na Koroškem cenjeni Alojz Krivograd. Rodil se je aprila 1934 na Belšaku v občini Pliberk, potem pa odraščal pri Spodnjem Konečniku na Koroškem Selovcu. Njegova šolska leta so bila zaznamovana z občutenjem strahot druge svetovne vojne, kar je za vedno ostalo v njegovem spominu. Po maturi na ravenski gimnaziji je izbral študij zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Na Ravne, na gimnazijo se je vrnil leta 1962, kjer je potem skoraj dve desetletji poučeval generacije gimnazijcev. Nadebudne in vedoželjne dijake je vzpodbujal k raziskovanju in jih pri zgodovinskem krožku navajal k kritičnemu branju in uporabi zgodovinskih virov.

Ko je leta 1979 prevzel vodenje Koroškega muzeja Ravne na Koroškem, takrat imenovanega še Delavski muzej, se je zavedal pomena poslanstva te ustanove in svoje vloge pri uresničevanju le-tega. Zato je ob nastopu službe v domoznanskem glasilu Koroški fužinar objavil članek *O delu in načrtih Delavskega muzeja Ravne na Koroškem* ter o vprašanjih muzejske dejavnosti in preučevanju preteklosti ravenske občine in koroške krajine, v katerem je predstavil tudi dolgoročne cilje v razvoju te dejavnosti. Kot profesor zgodovine z dolgoletno pedagoško prakso je poznal tovrstne probleme v muzeju in mlajše kolege seznanjal z metodami tega dela ter hkrati skupaj z njimi uvajal sodobne pristope dela z obiskovalci.

Alojz Krivograd je eden prvih muzealcev na Koroškem, ki se je zavedal pomena muzeološkega pristopa k varovanju, zbiranju in predstavljanju kulturne dediščine. V 80. letih je z načrtnim in

vztrajnim terenskim delom, v katerega je vključeval tudi študente etnologije, ohranil dragocene dokumente danes že izginule kmečke stavbne dediščine in ustvaril več tisoč fotografskih posnetkov ter več sto opisov, načrtov in skic kmečkih hiš, kašč, skednjev in drugih stavb. Evidentiranje kulturne dediščine na terenu, njeno zbiranje, dokumentiranje in varovanje so naloge, ki od vsakega kustosa zahtevajo določeno samoiniciativnost in angažiranje. Pri profesorju Krivogradu so bile te lastnosti še posebno izrazite, saj je bil kar nekaj let edini strokovni sodelavec v muzeju. Bogastvo in pestrost kulturne dediščine Koroške ter že zbrano in tudi razstavljeno gradivo pa je bilo preobsežno, zato je bil eden od njegovih ciljev za širitev dejavnosti pridobiti strokovne sodelavce. V začetku 90. let je znal in uspel vzpostaviti pogoje za uspešen razvoj ravenskega muzeja, ki je v letu osamosvojitve Slovenije postal samostojni javni zavod, s čimer so se ustanovi odprle dejanske možnosti uspešnega razvoja.

Pri načrtovanju le-tega je kot krono opravljenih nalog videl v monografski sintezi zgodovinskega razvoja Koroške, katere temelj je bilo raziskovalno delo in pridobivanje novih znanj ter vedenj o gradivu, ki ga hrani muzej, zato je z velikim žarom proučeval gospodarsko zgodovino Koroške in predvsem socialni položaj delavcev. Ker se je zavedal tudi pomena primarnih virov, je kar nekaj let vsako sredo odhajal v Pokrajinski arhiv Maribor in pregledoval obsežen, takrat le delno urejen arhivski fond Okraja Dravograd. Zanimali so ga predvsem dokumenti, ki so razkrivali podatke o socialni zgodovini v obdobju med obema svetovnima vojnama v Mežiški dolini. Na podlagi teh dokumentov so nastala besedila o delavskem gibanju, o gibanju za boljše ekonomske, socialne in delovne pogoje delavcev v času pred drugo svetovno vojno. Pozornost je namenil mezdam rudarjev, železarjev in drugih delavcev ter preračunaval njihovo realno vrednost v primerjavi s cenami osnovnih živil. Kot zgodovinar pa je pisal tudi o Narodnoosvobodilnem boju v Mežiški dolini.

V zadnjih letih so njegovo raziskovalno pozornost pritegnili oglarji v Zoisovi železarni v Mislinji na prehodu iz 18. v 19. stoletje. Pri tem je uporabil arhivske dokumente iz ohranjenega fonda mislinjske železarne, ki obsega čez 40 škatel. Fond je desetletje dolgo list za listom, dokument za dokumentom vztrajno urejal in nam ob urejenih arhivalijah zapustil tudi obsežen seznam listin nastalih od leta 1754 do druge polovice 19. stoletja.

Rezultate raziskovalnega dela je objavjal v različnih poljudnih in strokovnih publikacijah, kot so: *Med Peco in Pohorjem*, *Koroški fužinar*, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, *Argo*, *Koroški zbornik*, *Zgodovinski časopis* itd. Ob Krivogradovi 70-letnici je muzej zbral njegova najpomembnejša besedila v zbornik z naslovom *Prispevki k zgodovini koroške*

krajine, v katerem so na 384 straneh zbrani le avtorjevi najpomembnejši prispevki s področja muzejskega dela, gospodarske zgodovine, družbenega življenja med vojnama, boja za svobodo in ocene dela drugih.

Med objavljenimi izbranimi besedili so raziskave, v katerih je podal oris industrializacije Mežiške doline, kjer so že v 17. stoletju v pogorju Pece pridobivali svinčeno rudo, ob reki Meži pa postavili prve fužine. Pod vplivom industrijske revolucije je Mežiška dolina že v 19. stoletju doživela razcvet rudarstva s pridobivanjem svinca v zgornjem delu Mežiške doline in premoga na Lešah ter razvojem železarne na Prevaljah in jeklarne na bližnjih Ravnah, takrat v Guštanju. Na Prevaljah so Rosthorni v začetku 19. stoletja postavili eno izmed prvih pudlarn v monarhiji in v njej že v 30. letih izdelali železniške tirnice za severno Ferdinandovo železnico. V tistem času je na Prevaljah Joseph Schlegel iznašel način uporabe rjavega premoga pri pudlanju, kar je bila pomembna tehnološka novost v kurilni tehnologiji. Pozneje so tu uvedli še druge pomembne novosti za uspešnejšo in kvalitetnejšo proizvodnjo. V sosednjem Guštanju se je iz fužin razvila pudlarna in valjarna, kjer so izdelovali predvsem kvalitetna jekla. V raziskavah novejšega datuma se je Krivograd posvečal predvsem Zoisovi železarni v Mislinji, kjer so od srede 18. stoletja v plavžu talili surovo železo, v kovačnicah pa kovali različne vrste železnih palic, ki so jih največ izvažali v Italijo.

Del gospodarske zgodovine, ki mu je namenil precej prostora, je bilo delavsko gibanje, ki ima začetek v času liberalnega kapitalizma, v času industrializacije in rasti delavskega razreda ter je povezano z resnično potrebo po izboljšanju delovnih in življenjskih pogojev, ki so jih od konca 19. stoletja delavci postavljali preko sindikalnih organizacij. Krivograd v raziskavah ugotavlja za obdobje med obema svetovnima vojnama skrajno neugodne socialne razmere rudniških, jeklarskih, papirniških in drugih delavcev ter njihovih družin. Ob tem obravnava tudi vključenost delavcev v strokovne organizacije in politične stranke, kar jim je omogočilo večjo učinkovitost pri uveljavljanju zahtev. V eni izmed raziskav je osvetlil vzroke in posledice stavke kamnosekov v Josipdolu in Hudem Kotu leta 1938. Z vprašanjem delavskega gibanja pa sta povezana tudi nastanek in delovanje Komunistične partije, ki je s programom in aktivnostjo članov našla odziv med delavci v Mežiški dolini. Med ustanovitelji stranke je bil Prežihov Voranc.

Med večletnim pregledovanjem arhivskih virov je Krivograd našel tudi dovolj gradiva o delovanju društev, še posebno društev Svoboda. Vsak kraj v Mežiški dolini je imel njegovo podružnico, aktivnosti članov pa so bile usmerjene v dramsko in telovadno dejavnost. Z amaterskim gledališčem so se takrat ukvarjala še druga društva v Mežiški in Drav-

ski dolini. Krivograd je pisal tudi o zgodovini narodnoosvobodilnega boja na Koroškem in je avtor temeljnega prispevka v delu *Spomeniki in znamenja NOB v Mežiški dolini*. V spominski publikaciji žrtvam druge svetovne vojne je v soavtorstvu zbral podatke, ki govorijo o visokem številu žrtev prebivalcev Mežiške doline v letih druge svetovne vojne.

Zbornik predstavlja pomemben prispevek k poznavanju življenja v dolinah Meže, Mislinje in Drave, zato bo koristna literatura bodočim raziskovalcem in odličan vir mladim zgodovinarjem.

Alojz Krivograd je svojo ustvarjalno energijo in vztrajnost delil tudi v Zgodovinskem društvu za Koroško, ki mu je predsedoval več let. Ob življenjskem jubileju mu je društvo podelilo naziv častni član in mu tako izkazalo spoštovanje do njegovega dela in prispevka k razvoju društva. Žar raziskovalca in njegova vztrajnost sta se odražala tudi v njegovem uredniškem delu za *Zbornik koroškega zgodovinskega društva*, ko je po upokojitvi prevzel naloge glavnega urednika in vztrajno zbiral prispevke ter še bolj vztrajno iskal sredstva pri vseh županih dvanajstih koroških občin.

O Zborniku zgodovinskega društva sva se pogovarjala tudi v teh zadnjih mesecih njegovega življenja, ko je že vedel, da se je vanj naselila težka in huda bolezen. Pisal je spomine na otroška leta. Skupaj sva se spominjala dela v muzeju in ponosen je bil na našo razstavo *Mežiška dolina – utrip zadnjih tristo let*, ki je nastala na podlagi raziskave o načinu življenja v občini Ravne na Koroškem v 20. stoletju, in na sodelovanje Koroškega muzeja na deželni razstavi o rudarstvu in železarstvu na Koroškem leta 1995 v Hüttenbergu.

Občina Ravne na Koroškem je profesorja Alojza Krivograda leta 2005 imenovala za častnega občana in s tem izkazala spoštovanje do njegovega neprecenljivega dela. Z vsestranskim delom, ki je vedno presevalo okvire običajnih opravil in dolžnosti, je aktivno sodeloval pri ohranjanju zgodovinskega spomina in kulturne dediščine matične občine in celotne Koroške. S tem je sodeloval pri uveljavitvi imena mesta in občine doma in v tujini ter v zgodovinskih in muzejskih strokovnih krogih.

Ko sem leta 1984 prišla v službo v muzej, sva postala sodelavca in potem več kot desetletje skupaj snovala razvoj Koroškega muzeja Ravne na Koroškem, ki ga je vodil 17 let. Tudi po upokojitvi je rad prihajal med svoje sodelavce in z veseljem sodeloval kot predavatelj, raziskovalec in svetovalec. Veselil se je naših uspehov in ni ostal brezbrizen ob težavah in ovirah, ki so se nas dotaknile. Pozorno in sočutno je spremljal naše delo, v življenju pa ostal zvest svojim načelom. Bil je pedagog, raziskovalec, kustos in direktor, predvsem pa učitelj, mentor, sodelavec in prijatelj.¹

Karla Oder

¹ Skrajšan prispevek je bil objavljen v občinskem glasilu Občine Ravne na Koroškem *Ravenski razgledi*, november 2007, str. 44.